

УДК 338.43.02(477)

Краснощок А. В.

Луганський національний аграрний університет

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто необхідну систему окремих заходів антикризової політики в сільському господарстві. Особливу увагу акцентовано на функціональному механізмі державної антикризової політики. Визначено мету, завдання та методи антикризової політики сільського господарства в Україні.

Ключові слова: антикризова політика, антикризова програма, антикризове управління, сільське господарство, економічний антикризовий механізм.

Постановка проблеми. Функціонування та розвиток національної економіки України в кризовій ситуації є можливим за умов реалізації узгодженої політики держави на всіх рівнях, у тому числі галузевому. В умовах несистемного і некомплексного підходу до реформування аграрного сектору економіки намітилася негативна тенденція в розвитку економіки сільськогосподарських підприємств. Порівняно з 1990 роком різко зменшилося виробництво сільськогосподарської продукції, виникла проблема продовольчої безпеки. Понад п'ятдесят відсотків сільськогосподарських підприємств знаходяться в стані катастрофічної і руйнівної кризи та кризи банкрутства. Причинами такого стану є сукупність об'єктивно-суб'єктивних факторів, які особливо посилюються в умовах світової фінансової кризи. Проте першочерговою причиною кризи є відсутність обґрунтованих напрямів державної політики в аграрному секторі національної економіки та управління антикризовою діяльністю сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження щодо пояснення виникнення та перебігу кризових явищ у функціонуванні та розвитку соціально-економічних систем різних економічних рівнів, які створюють теоретичні основи формування систем і механізмів антикризового управління, досліджувались у класичних роботах світової наукової думки: Дж.М. Кейнса, М.Д. Кондратьєва, К. Маркса, М.І. Туган-Барановського, М. Фрідмена, Й. Шумпетера та в сучасних працях вітчизняних і іноземних учених: І.О. Александрова, В.Г. Бодрова, М.О. Кизима, О.М. Ковалюка, В.І. Кошкіна, І.К. Ларіонова, Л.О. Лігоненко, І.Й. Малого, Г.С. Одинцової,

О.Й. Пасхавера, О.І. Пушкаря, Л.С. Ситник, О.М. Тридіда, Я.О. Фоміна та ін.

Теоретична й методологічна проблематика формування інституційних механізмів антикризового управління знайшла відображення в працях таких зарубіжних учених: Е. Альтмана, С.Г. Беляєва, А. Бетнорі, А.П. Градова, П. Грінера, Г.П. Іванова, В.В. Крижанівського, Б.І. Кузіна, К. Майлса, Д. Маєса, Р. Норгарда, Т. Пітерса, Д. Робертсона, С. Саттера, Е. Сталвосі, Р. Тафлера, Е.О. Уткіна, Е. Фінкіна та ін.

Проблеми формування механізмів діагностики виникнення та розгортання кризових явищ в Україні розкрито в роботах вітчизняних науковців: М.Д. Білик, І.О. Бланка, О.О. Терещенко, Т.Є. Унковської, Н.М. Ушакової та ін.

Однак у роботах цих авторів питанням державного антикризового регулювання окремих галузей присвячено недостатньо уваги. В теорії державного управління відсутня єдина позиція щодо визначення державної антикризової політики. Крім того, більшість досліджень присвячено антикризовому управлінню на мікрорівні з метою попередження кризових явищ та зменшення їх наслідків.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливість сучасного етапу розвитку економіки України полягає в посиленні уваги до проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності функціонування її реального сектору і, в першу чергу, сільського господарства як основи АПК. Подолання кризового стану галузі свідчить про необхідність на сучасному етапі активнішої участі держави в оздоровленні сільського господарства на основі розробки і реалізації антикризової політики її розвитку. Але до теперішнього часу не було вироблено чітких ефективних механізмів державного антикризового регулювання розвитку сільського господарства України, направлених на подолання кризової ситуації в галузі та розробки стратегії її розвитку.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо формування механізмів реалізації антикризової політики держави в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. Антикризова політика – це сукупність цілей, пріоритетних завдань, методів, цілеспрямованих дій суб'єктів господарювання (насамперед, держави і певною мірою потужних корпорацій та наднаціональних органів) щодо промислового циклу з метою зменшення глибини циклічних коливань, стабілізації економічної кон'юнктури і збільшення темпів економічного зростання. Найважливішу роль у цьому відіграє держава [3, с. 85]. Державна антикризова політика є основою

Рис. 1. Функціональний механізм державної антикризової політики

антициклічного регулювання економіки. Функціональний механізм державної антикризової політики в загальному вигляді представлений на рис. 1.

Відомо, що теоретичне обґрунтування необхідності антикризового регулювання економіки дав англійський економіст Дж.М. Кейнс. Він визнав суперечності в економіці й висловив на той час сміливу думку: якщо хворобі дати можливість лікуватися самостійно (тобто, якщо дати кризі розвинутися й чекати поки вона сама зникне), хворий (економіка) загине. Серед антикризових заходів учений назвав державну політику дешевих кредитів, зниження банківського відсотка, здійснення політики прискореної амортизації, надання податкових знижок при встановленні нового устаткування, зниження податків на прибутки корпорацій тощо.

На наш погляд, два останні заходи мають безпосереднє значення в умовах сучасної ситуації в Україні. Це стає особливо зрозумілим, якщо мати на увазі не тільки саму необхідність виходу з кризи, але й водночас – реалізацію стратегічної цілі суспільства – інвестиційно-інноваційного розвитку. На особливу увагу заслуговують пропозиції щодо використання податкових механізмів і важелів державного впливу на економіку з метою забезпечення її безкризового розвитку.

Враховуючи все вищезгадане, на нашу думку, під антикризовою політикою держави в сільському господарстві слід розуміти набір методів, важелів та інструментів, який має на меті недопущення прояву кризових явищ та створення умов для розвитку цієї галузі як важливої складової механізму забезпечення продовольчої, інноваційної та економічної складових національної безпеки.

Державна антикризова політика в розвитку АПК України до 2015 р. спрямована на вирішення завдань, пов'язаних з відновленням показників рівня 1990 р. Державні програми розвитку АПК акцентують увагу на підвищенні врожаю зернових, забою худоби, надоїв молока тощо. Припускається екстенсивний шлях розвитку сільського господарства, оскільки, згідно з програмами, на 15 млн га, які відведені під зернові культури, прогнозується збирати 50-60 млн т зерна, тобто в середньому по 3,5-4 т з гектара.

Сьогодні основним завданням антикризової політики в сільському господарстві України є забезпечення наукових й інноваційних засад припинення спаду та нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної сільгосппродукції. Для вирішення цих проблем необхідно визначити пріоритети в аграрній науці та інноваційній діяльності на найближчу перспективу, у тому числі передбачити перебудову соціально-економічних відносин, розвиток сільських територій, вітчизняного сільськогосподарського машинобудування і технічного сервісу, розширення використання біотехнологій, ресурсо- та енергозбереження. Слід зазначити, що антикризова державна політика значно посилюється в періоди екстремального розвитку – від посилення державного контролю над галузями і підприємствами в період кризи до централізованого адміністрування у сферах виробництва і розподілу продукції.

Метою такої політики в Україні має стати підтримка прибутковості сільськогосподарського товаровиробника і стабільної економічної ситуації в галузі, забезпечення продовольчої безпеки, належних умов для конкурентоспроможних товаровиробників у міжнародному поділі праці. Ці питання в більшості розвинутих країнах вирішують

за допомогою бюджетного фінансування. У нашій країні вони не вирішені належним чином і до сьогодні.

Суб'єктами державного регулювання кризовими явищами є органи управління, або управлінський персонал, що здійснюють санаційні заходи чи заходи виходу з кризових ситуацій.

Оскільки йдеться про антикризову політику, тому держава постає центральним суб'єктом, який відповідає за наслідки і кризи як такої, і власної антикризової політики. Для здійснення антикризових заходів державі потрібні певні кошти, адже організація громадських робіт, закупівля надлишків товарів або підтримка виробників вимагають значних державних витрат. Аграрний сектор (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує 17 відсотків валового внутрішнього продукту та близько 60 відсотків фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетотворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 8-9 відсотків, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту.

Методи антикризової політики держави в сільському господарстві умовно можна поділити на дві групи: адміністративні – ґрунтуються на силі державної влади і не пов'язані із залученням додаткових фінансових витрат; економічні – засоби грошово-кредитної політики та податково-бюджетної політики.

Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю України зайняти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку. Сільськогосподарська діяльність провадиться майже на всій території країни. У сільській місцевості проживає третина загальної кількості населення. У галузі зайнято 4 млн осіб із числа сільського населення.

Аграрний бізнес в економіці ринкового типу, без сумніву, повинен відігравати визначальну роль. Заходи державної аграрної політики щодо зниження наслідків світової фінансової кризи, насамперед, мають бути спрямовані на зміцнення ролі держави через механізми податкової та державної бюджетної підтримки галузі, підтримку експортного потенціалу галузі, розвитку підприємництва у сільській місцевості та зміцнення конкурентоспроможності продукції на світових ринках.

Державний бюджет країн складається, головним чином, з податкових надходжень. У провідних країнах світу податкові надходження іноді становлять понад 90 % державного бюджету. Щодо України, то в 2009 році податкові надходження у зведеному бюджеті становили 76,2%, а в державному – 73,7% [2, с. 30]. Отже, саме податки є головним важелем здійснення антикризової політики держави. Оскільки інструментом реалізації цих відносин виступають переважно податки, то й податкові важелі та механізми є головними в системі антикризових заходів країни. Механізми використання податкових важелів змінюються не тільки в історичному масштабі, але й на різних фазах циклу.

Застосовуючи податкові механізми реалізації антикризової політики, необхідно враховувати подвійний соціально-економічний зміст податків.

З одного боку, податки забезпечують наповнення бюджету, а отже, дають змогу реалізувати функції держави, зокрема й функцію забезпечення економічного розвитку й пом'якшення циклічних коливань. З другого боку, активне податкове поповнення бюджету зменшує кошти економічних суб'єктів, внаслідок чого скорочується їх спроможність до розширеного відтворення індивідуального капіталу й таким чином – звужуються межі суспільного відтворення, що проявляється у скороченні обсягів валового внутрішнього продукту країни. Отже, залишається незмінним питання щодо пошуку оптимального оподаткування, згідно з яким держава має встановлювати такий спосіб оподаткування, який би враховував спроможність кожного економічного суб'єкта сплачувати податки і відповідно – забезпечувати благо всього суспільства.

Необхідно наголосити на тому, що податкові важелі антикризової політики використовуються не лише на рівні стягування податків та їхньої концентрації у бюджеті. Податкові важелі органічно застосовуються як елемент цілісної системи фінансово-податкової й кредитно-грошової політики держави. Світова практика реалізації державами антикризової політики доводить, що існують загальнометодологічні підходи до використання різноманітних важелів такої політики. Так, на етапі спаду класичним варіантом є політика зниження податків і поширення податкових пільг, завдяки чому господарські суб'єкти зберігають кошти для підтримки виробництва і навіть власного існування. Пожвавлюється ринкова кон'юнктура й починається економічний підйом. На етапі підйому держава збільшує податки, скасовує податкові пільги (поряд зі збільшенням відсоткових ставок і скороченням обсягів прямих капіталовкладень), що гальмує надмірний ріст економіки, послаблює суперечність між виробництвом і споживанням і таким чином згладжує різкі коливання при переході від однієї фази промислового циклу до іншої. Важливим є питання визначення оптимальних меж оподаткування. Між збільшенням обсягів податкових надходжень до бюджету і створенням сприятливих умов для розвитку господарських суб'єктів існує зрозуміла суперечність. З цього приводу необхідно звернути увагу на наступне. Останнім часом в економічній літературі дуже часто порушується питання про необхідність використання механізму податкового планування. Проте тільки вузьке коло вчених висловлює власну точку зору щодо цього питання. До того ж, у новому Податковому кодексі України відсутнє не тільки обґрунтування механізму податкового планування, але й необхідність застосування такого механізму.

З метою стабілізації ситуації в агропромисловому комплексі Україні розроблено ряд основних законодавчих актів, що визначають напрями антикризової політики держави. Серед цих нормативних документів основне місце посідають Національна доктрина реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України, розроблена в рамках виконання Програми економічних реформ Президента України В. Януковича «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»; Державна цільова економічна програма впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року; Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Саме ці

три програми містять квінтесенцію антикризової політики в агропромисловому секторі України.

Необхідність розробки і прийняття Національної доктрини як субсидіарного джерела права обумовлена тим, що за роки незалежності України в українському суспільстві в цілому, в органах центральної та місцевої влади, господарського управління так і не склалися цілісне, всебічне, обґрунтоване і стратегічно виважене бачення ролі та місця агропродовольчого комплексу в економіці країни та шляхів його подальшого розвитку.

Доктрина проголошує принципово нові завдання, що покладаються на сільське господарство, як сектор економіки, щодо забезпечення продовольчої безпеки країни і створення міцного економічного фундаменту забезпечення життєдіяльності українського села та його жителів, а також напрями реформ для безумовного виконання цих завдань.

Забезпечити більш повне використання існуючого потенціалу можливо за умови продовження і поглиблення аграрних реформ, спрямованих на формування ефективної науково-технологічної, цінової, податкової, бюджетної, фінансово-кредитної та страхової політики держави, раціональне поєднання галузевої і територіально-самоврядної систем управління комплексним розвитком сільського господарства і сільських територій.

Отже, основною метою реформування агропродовольчого комплексу як складової економіки України є перетворення його на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому і зовнішньому ринках сектор економіки держави та міцну економічну основу соціально-економічного розвитку українського села.

Проте щоб вивести Україну в число найбільш розвинутих в аграрному відношенні країн світу, необхідно здійснити організаційну, економічну, технічну та технологічну модернізацію агропродовольчого комплексу, спрямовану на забезпечення його конкурентоспроможності, соціальної орієнтації, екологічності, рівноправної участі аграрної сфери в регулюючих і розподільчих діях суспільства і держави [4, с. 256].

Для досягнення мети доктриною передбачається проведення реформ у наступних напрямках:

1. Реформування міжгалузевих і внутрішньогалузевих економічних відносин, спрямоване на забезпечення рівноправних економічних умов господарювання та паритетності у відносинах.
2. Завершення земельної реформи, спрямоване на розвиток соціально орієнтованих ринкових земельних відносин, включення вартості землі в економічний оборот, раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, забезпечення їх агроекологічного захисту.
3. Реформування організації сільськогосподарського виробництва, спрямоване на підтримку формування і функціонування некомерційних об'єднань власників земельних ділянок з метою спільного їх обробітку та збуту продукції, розвиток конкурентоспроможних інтеграційних агропромислових об'єднань, переважно на засадах кооперативного господарювання.
4. Переведення сільського господарства на інноваційно-інвестиційну модель розвитку шляхом створення системи мотивацій суб'єктів господарювання до впровадження наукоємних технологій, формування агротехнологічних парків, підтримки міжнародного співробітництва в інноваційній сфері.
5. Техніко-технологічна модернізація матеріально-технічної бази агропромислового виробництва, спрямована на високотехнічне і техно-

логічне переоснащення сільськогосподарського виробництва та агротехнічного сервісу.

6. Розбудова інфраструктури аграрного ринку, спрямована на розвиток біржової й інших форм оптової торгівлі з прозорими механізмами ціноутворення сільськогосподарської продукції, формування оптимальних каналів збуту та інформаційно-комунікаційного забезпечення операторів ринку.

7. Формування сприятливого фінансово-кредитного клімату за активної участі держави на ринку фінансів для забезпечення розширеного відтворення та інноваційного розвитку сільського господарства як сектору економіки з уповільненим оборотом капіталу. Створення фонду підтримки розвитку українського села через введення 1%-го збору від продажу всіх товарів і послуг на внутрішньому ринку.

8. Реформування системи управління аграрним сектором, спрямоване на раціональне поєднання територіально-самоврядної і галузевої систем управління комплексним розвитком сільського господарства і сільських територій.

9. Реформування аграрної науки, освіти та сільськогосподарського дорадництва, спрямоване на розв'язання пріоритетних завдань з інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва та безперервної високопрофесійної освіти працівників сільського господарства.

10. Формування умов для підвищення зайнятості і доходів членів сільських домогосподарств шляхом сприяння диверсифікації сільськогосподарського виробництва, розвитку сільських промислів, відновлення виробничо-соціальної та інших сфер зайнятості населення. Збереження і розвиток форм підприємництва сімейно-родинного типу – основи сільського укладу життя, культури землеробства і традиційних навиків і знань.

11. Реформування інституціональних засад забезпечення облаштування сільських територій через визначення функцій, важелів економічного впливу та відповідальності міністерств і відомств, посилення ролі сільських громад і їх міжсільських об'єднань у формуванні сприятливого середовища для життєдіяльності людей у сільській місцевості.

Метою Державної цільової економічної програми впровадження в агропромислому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року є підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку за рахунок зменшення питомих витрат пального на 26-40 відсотків, праці – 30-60, прямих експлуатаційних витрат – 22-50, підвищення урожайності сільськогосподарських культур на 30-40 відсотків, збільшення валового виробництва зерна на 10-15 млн тонн, м'яса – до 5,1 і молока – до 20 млн тонн шляхом упровадження зонально адаптованих ресурсощадних екологічно безпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції в рослинництві і тваринництві. Програма передбачає розвиток аграрного сектору за трьома варіантами.

Перший варіант – склався історично, характеризується недосконалою підтримкою аграрного сектору, освіти, науки, сільськогосподарського машинобудування та сільської місцевості, відсутністю виваженої суспільно-економічної та маркетингової стратегії. За такого варіанта в аграрному секторі постійно виникатимуть проблеми, пов'язані з матеріально-технічним та кадровим забезпеченням, залежністю врожаю від кліматич-

них умов, що супроводжуватиметься значними втратами врожаю.

Другий варіант – посилення тенденцій комерціалізації сільськогосподарського виробництва, які супроводжуватимуться формуванням великих господарських структур з їх низькою соціальною та екологічною відповідальністю, орієнтацією на зарубіжні технології та техніку. За такого варіанта Україна втратить свій виробничий і науково-технічний потенціал, а галузь потрапить у повну залежність від зарубіжних виробників техніки її монополізованих ринків та інших викликів сучасної економіки, а отже, зросте безробіття, посилиться трудова міграція сільського населення і деградація соціально-побутового базису сільської місцевості.

Третій варіант – визначення чіткої стратегії розвитку аграрного сектору на основі впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, якими є технології вирощування сільськогосподарських культур з мінімальним і диференційованим обробітком ґрунту в системі сівозміни та технологія прямої сівби, технічне забезпечення реалізації таких технологій вітчизняною технікою нового покоління, забезпечення суспільно-економічного розвитку сільських територій на основі виважених кроків, спрямованих на підтримання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і розвитку галузі машинобудування для агропромислового комплексу. Це сприятиме зміцненню індустріальної основи агропромислового комплексу, розвитку виробничого і науково-технічного потенціалу країни, зміцненню матеріального становища й умов життя працівників галузі, збереженню продовольчої безпеки держави.

Для реалізації рекомендується третій варіант, який найбільшою мірою відповідає інтересам держави, аграрного сектору, сільського населення та всього суспільства.

Розглянемо основні аспекти антикризової політики, що закладені в Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року [1].

Напрямами активізації антикризової політики з регулювання сільського господарства:

- удосконалення системи прогнозування і ведення балансів платоспроможного попиту населення та пропонування на продовольчому ринку;
- удосконалення діяльності Аграрного фонду та Аграрної біржі з розвитком їх інфраструктури і формуванням державних продовольчих та фінансових резервів в обсягах, необхідних для гарантованого забезпечення стабільного функціонування аграрного ринку;
- оперативного застосування товарних і фінансових інтервенцій на визначені види продукції у разі її реалізації на аграрному ринку, щорічного обґрунтування мінімальних і максимальних цін для ефективного застосування інтервенцій з урахуванням інфляції та індексів цін;
- створення в системі Мінагрополітики служби державного моніторингу аграрного ринку для оперативного прийняття рішень з питань вжиття державою заходів для його регулювання та створення умов для вільного доступу всіх учасників аграрного ринку до інформації;
- удосконалення законодавчої та методичної бази у сфері здійснення контролю за якістю продукції, правилами торгівлі, ціновою політикою на аграрному ринку;
- посилення контролю за забезпеченням захисту прав споживачів;

- удосконалення механізму державної підтримки виробництва основних видів сільськогосподарської продукції для гарантування продовольчої безпеки;

- реалізація митної політики з дотриманням вимог СОТ;

- запровадження експертної оцінки майбутнього врожаю із застосуванням сучасних технологій досліджень і розрахунків;

- удосконалення статистичної звітності з метою достовірного оцінювання ємності внутрішнього аграрного ринку та експортного потенціалу.

Ця програма визначає ряд способів розв'язання проблем агропромислового сектору шляхом розвитку соціальної сфери села та аграрного сектору такими засобами:

1) здійснення чіткого розмежування функцій і повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері розвитку сільських територій;

2) удосконалення на законодавчому рівні міжбюджетних відносин центральних та місцевих органів виконавчої влади, зокрема тих, що пов'язані з вирішенням питань фінансування проектів комплексного розвитку сільських територій;

3) забезпечення впровадження соціальних стандартів та нормативів у сільській місцевості;

4) визначення перспектив розвитку сільської поселенської мережі на період до 2015 року на основі розробленої та затвердженої в установленому порядку містобудівної документації;

5) визначення пріоритетів розвитку аграрного сектору з урахуванням зональних та регіональних особливостей;

6) удосконалення механізму надання державної підтримки аграрному сектору та забезпечення розвитку сільських територій з урахуванням вимог СОТ;

7) створення організаційно-правових умов для розвитку паритетних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки;

8) юридичного та технічного оформлення права землеволодіння та землекористування;

9) урегулювання земельних відносин та раціоналізації землекористування, формування ринку земель сільськогосподарського призначення;

10) здійснення заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури аграрного ринку, диверсифікації каналів реалізації продукції, забезпечення якості та безпеки продовольства, регулювання попиту і пропонування, захисту ринку від імпортованих товарів низької якості;

11) здійснення заходів щодо збільшення ємності ринку продукції сільського господарства та продуктів його переробки з урахуванням потреб населення, його купівельної спроможності та максимальних можливостей експорту;

12) інноваційно-інвестиційного зміцнення матеріально-технічної бази аграрного сектору, впровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій;

13) удосконалення страхової та податкової політики у сфері аграрного сектору;

14) підвищення ролі аграрної науки й освіти, розвитку дорадництва;

15) удосконалення системи управління в аграрному секторі;

16) збереження демографічного потенціалу і трудових ресурсів аграрного сектору, формування ефективної системи забезпечення галузі кадрами в результаті підготовки фахівців за цільовим направленням та залучення молодих фахівців для роботи на селі.

Висновки і пропозиції. Серед основних завдань вищевказаної програми можна виділити: створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення; підвищення рівня ефективної зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення; підтримка конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; подолання стихійності та тінізації аграрного ринку; створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення.

Список літератури:

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158.
2. Павлик В.П. Управління сільськогосподарським підприємством у ринкових умовах // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 28–34.
3. Плєскач М.О. Механізм антикризового управління діяльністю сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 84–89.
4. Экономическая безопасность Украины в рыночных трансформационных процессах // Монография под ред. проф. В.Г. Ткаченко и проф. В.И. Богачева. – Ровеньки. – 2007. – 330 с.

Краснощок А. В.

Луганский национальный аграрный университет

АНТИКРИЗИСНАЯ ПОЛИТИКА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ УКРАИНЫ

Резюме

В статье рассмотрена необходимая систему отдельных мероприятий антикризисной политики в сельском хозяйстве. Особое внимание акцентировано на функциональном механизме государственной антикризисной политики. Определены цели, задачи и методы антикризисной политики сельского хозяйства в Украине.

Ключевые слова: антикризисная политика, антикризисная программа, антикризисное управление, сельское хозяйство, экономический антикризисный механизм.

Krasnoshchok A. V.

Luhansk National Agrarian University

THE ANTI-CRISIS POLICY IN AGRICULTURE UKRAINE

Summary

The article deals with the necessary system of separate anti-crisis policy measures in agriculture. Particular attention is focused on a functional mechanism of the state's anti-crisis policy. Defined goals, objectives and methods of anti-crisis policy of agriculture in Ukraine.

Key words: anti-crisis policy, anti-crisis program, crisis management, agriculture, economic crisis mechanism.

УДК 338.24

Криленко В. І.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті розглянуто методологічні засади оцінки ефективності регуляторної політики. Визначено особливості методологічних підходів до оцінки ефективності регуляторної політики держави у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору. Запропоновано системно-синергетичний підхід, що дає можливість ефективно проаналізувати проблеми взаємодії різноманітних методів, інструментів, засобів регулювання в системі забезпечення економічної безпеки аграрного сектору.

Ключові слова: регуляторна політика, системно-синергетичний підхід, економічна безпека аграрного сектору, синергетичні зв'язки, ефективність регуляторної політики.

Постановка проблеми. Важливо оцінити ефективність реалізації регуляторної політики держави у сфері економічної безпеки аграрного сектору. Для розробки ефективних форм і методів регуляторної політики держави у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору в умовах ринкової економіки необхідно безпомилково визначати її результативність. З цією метою необхідно розробити комплексну систему моніторингу і оцінки впливу регуляторної політики держави на економічну безпеку аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регуляторної політики досліджувалися в працях С.М. Кваші, М.А. Латиніна та ін. Проте методологічні засади оцінки ефективності регуляторної політики в сучасній науці розглядаються опосередковано, що й обумовило актуальність і об'єктивну необхідність подальшого розгляду питань оцінки ефективності регуляторної політики.

Метою статті є визначення особливостей методологічних підходів до оцінки ефективності регуляторної політики держави у сфері забезпечення економічної безпеки аграрного сектору та внесення пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці, професор С.М. Кваша відмічає, що «полярами різновидами на сьогодні вважаються два напрями державних дій по відношенню до сільського господарства: по-перше, політика невтручання і, по-друге, аграрний фундаменталізм. У першому випадку регулююча роль повністю покладається на ринок, тобто на збалансований саморозвиток елементів системи, залишаючи державі функції наукового обслуговування, ринкового інформування, забезпечення справедливої конкуренції. Другий ставить аграрний сектор у центр усієї національної економіки, і в цьому випадку він не тільки потребує всебічної підтримки від держави, але і сам має стати для неї основним наповнювачем доходів бюджету» [1, с. 14].

Найбільш прагматичним він називає третій варіант – політику державного регулювання, що набула найбільшого поширення у переважній більшості країн з ринковою економікою. Отже, в основу аграрної політики покладено ступінь втручання держави в ринкові процеси, регулювання нею організації всіх складових ринку та соціальних проблем розвитку сільських територій.

З точки зору комплексності та системності державного регулювання характер аграрної політики України визначається способом дії, і це – радикальне або ліберальне втручання, або відсутність такого втручання способом ігнорування несприятливої ситуації для учасників ринку через відсутність у розпорядженні дієвих інструментів впливу. Характер аграрної політики проявляється також у необхідності солідарного або індивідуального балансування комплексом інтересів цільових груп аграрного ринку, зокрема економічних – виробника сільськогосподарської продукції, соціальних – її споживача і фінансових – держави.

Так, С.М. Кваша стверджує, що чинники аграрної політики є сукупністю об'єктивних і суб'єктивних структурованих за напрямками засобів переважно нормативно-правового змісту, за допомогою яких формується, забезпечується реалізація та оцінюється аграрна політика. До таких чинників належать: макроекономічні, структурно-динамічні, організаційно-адміністративні, ціноутворюючі, фінансово-кредитні, техніко-технологічні, інфраструктурно-транспортні, зовнішньоекономічні, соціально-демографічні, еколого-рекреаційні, історико-культурні. Умови реалізації аграрної політики формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх політичних, економічних і соціальних середовищ [1, с. 14]. Безумовно, перелічені чинники мають суттєвий вплив на формування регуляторної політики аграрного сектору, проте не зрозуміло, за якими показниками може оцінюватись політика: з точки зору впливу структурно-динамічних або історико-культурних чинників?